

Rada Fundacji:
Danuta Przywara - Przewodnicząca
Henryka Bochniarz
Janusz Grzelak
Mirosław Wyrzykowski
Ireneusz Cezary Kamiński
Hanna Machińska
Witolda Ewa Osiatyńska
Andrzej Rzepliński
Wojciech Sadurski

Zarząd Fundacji:
Prezes: Maciej Nowicki
Wiceprezes: Piotr Kładoczny
Sekretarz: Małgorzata Szuleka
Skarbnik: Lenur Kerymov
Członkini: Aleksandra Iwanowska

Warszawa, dnia 21 lipca 2023 r.

670/2023/PIP/ZG

Szanowny Pan
gen. insp. dr Jarosław Szymczyk
Komendant Główny Policji
ul. Puławska 148/150
02-624 Warszawa

Szanowny Panie Komendancie,

I. WPROWADZENIE

Helsińska Fundacja Praw Człowieka¹ zwraca się z uprzejmą prośbą o odniesienie się do sprawy interwencji Policji w krakowskim szpitalu, podjętej wobec kobiety po aborcji, pani Joanny, w kwietniu 2023 r. Z dostępnych informacji wynika, że czynności podejmowane wobec kobiety mogły być prowadzone w sposób poniżający i nieprawidłowy.

II. STAN FAKTYCZNY

Jak wynika z reportażu *Pani Joanna zażyła tabletkę poronną. Do szpitala przyjechali policjanci, zabrali jej laptop i telefon*, autorstwa red. R. Kijowskiej, wyemitowanego w programie *Fakty* stacji TVN², pani Joanna przerwała ciążę samodzielnie za pomocą tabletki. W nocy z 27 na 28 kwietnia 2023 r., z uwagi na złe samopoczucie fizyczne i psychiczne, skontaktowała się z lekarką, którą poinformowała o aborcji³. W odpowiedzi lekarka zadzwoniła na numer alarmowy 112. Policja udostępniła nagranie zgłoszenia, z którego wynika, że psychiatrka udzieliła informacji

¹ Dalej również jako: *HFPC, Fundacja*.

² R. Kijowska, *Pani Joanna zażyła tabletkę poronną. Do szpitala przyjechali policjanci, zabrali jej laptop i telefon*, *Fakty TVN* 18.07.2023 r., <https://fakty.tvn24.pl/zobacz-fakty/pani-joanna-zazyła-tabletkę-poronna-do-szpitala-przyjechali-policjanci-zabrali-jej-laptop-i-telefon-7245233> [dostęp: 19.07.2023 r.].

³ P. Chacińska, *Od telefonu do lekarki do emisji materiału w „Faktach” TVN. Przebieg wydarzeń w sprawie pani Joanny*, *Fakty po Południu TVN* 20.07.2023 r., <https://fakty.tvn24.pl/fakty-po-poludniu/sprawa-pani-joanny-chronologia-wydarzen-7249561> [dostęp: 20.07.2023 r.].

dyspozytorowi na temat podejrzenia zamiaru popełnienia samobójstwa przez pacjentkę i tego, że mogła mieć aborcję. Gdy skontaktowała się z nią Komenda Miejska Policji w Krakowie dopytując o ciążę i aborcję pani Joanny, udzieliła ona bardziej szczegółowych informacji⁴. Z dostępnych informacji wynika, że pani Joanna w żadnym momencie nie wyraziła zgody na udostępnienie danych objętych tajemnicą lekarską.

Policja i pogotowie ratunkowe miały przyjechać do domu kobiety, choć – jak podkreśla pani Joanna – dzwoniąc do lekarki jasno podkreślała, że nie chce zrobić sobie krzywdy, a jedynie potrzebuje pomocy⁵. Funkcjonariusze na tym etapie pytali kobietę o tabletki do aborcji farmakologicznej i – jak wskazuje kobieta – „nie mówili niczego o samobójstwie”⁶. Następnie przewieziona została ona do Wojskowego Szpitala Klinicznego w Krakowie. Lekarz szpitalnego oddziału ratunkowego, który był świadkiem interwencji, opisywał, że „[c]zterech mężczyzn pilnowało jednej przestraszonej kobiety. Utworzyło kordon wokół pacjentki”, utrudniając tym samym pracę lekarzom. Mimo to, jak relacjonuje lekarz, „nie byli w stanie podać, dlaczego ta pacjentka jest przez nich zatrzymywana”. Lekarze mieli również mówić funkcjonariuszom, że „nie ma konieczności, żeby policja dalej uczestniczyła”, ponieważ kobieta nie stwarzała żadnego zagrożenia dla siebie, ani dla innych. Jeden z lekarzy, którego wypowiedź przytoczył TVN24, stwierdził, że pacjentka „[p]raktycznie cały czas była otoczona przez funkcjonariuszy”, trudno było spokojnie z nią rozmawiać bez towarzystwa Policji, a jednocześnie lekarze nie mieli wrażenia, że „policjanci są po to, żeby tej pacjentce pomóc”⁷.

Funkcjonariusze jednocześnie pytali też o telefon i laptop pacjentki i mówili o przestępstwie. Gdy kobieta zauważyła, że zniknął jej laptop, interweniował lekarz. Funkcjonariusz Policji poinformować miał wówczas, że został on „zabezpieczony na protokół zatrzymania” i poprosił o nieutrudnianie czynności. Gdy lekarz poinformował go, że rozważa wezwanie Policji w tej sytuacji, jeden z funkcjonariuszy miał go pouczyć o odpowiedzialności wykroczeniowej za bezpodstawne wezwanie patrolu.

Lekarze mieli być wylegitymowani, a pani Joanna przewieziona z policyjną asystą do szpitala im. Narutowicza przy ul. Prądnickiej, gdzie czekał też kolejny patrol Policji.

⁴ *Sprawa pani Joanny. Policja pokazała nagrania*, TVN24 20.07.2023 r., <https://tvn24.pl/polska/sprawa-pani-joanny-policja-pokazala-nagrania-7249331> [dostęp: 21.07.2023 r.].

⁵ *Pani Joanna: policjantki kazały mi się rozebrać do naga, wtedy byłam już przerażona*, TVN24 19.07.2023 r., <https://tvn24.pl/polska/interwencja-policji-w-szpitalu-pani-joanna-zazyla-tabletke-poronna-kobieta-komentuje-sytuacje-7246652> [dostęp: 20.07.2023 r.].

⁶ J. Theus, *Czułam, jakby policjanci mnie gwałcili. Pani Joanna opowiada ze szczegółami, jak ją potraktowano*, OKO.press 20.07.2023 r., <https://oko.press/czulam-jakby-policjanci-mnie-gwalcili-pani-joanna> [dostęp: 21.07.2023 r.].

⁷ R. Kijowska, *Policja zapewnia, że chciała pomóc pani Joannie. Pracownik SOR-u: nie czuliśmy, że po to są*, Fakty 19.07.2023 r., <https://fakty.tvn24.pl/zobacz-fakty/policja-zapewnia-ze-chciala-pomoc-pani-joannie-pracownik-sor-u-nie-czulismy-ze-sa-po-to-7246637> [dostęp: 20.07.2023 r.].

Sama pacjentka nie wiedziała, w jakim celu została przewieziona. Tam zabrany miał być telefon kobiety, co opisała szerzej R. Kijowska, wskazując, że zaraz przed tym „policjantki miały prosić, by się rozebrała (...) już po badaniu ginekologicznym. Pani Joanna mówi: «ale czego wy szukacie, przed chwilą zbadał mnie lekarz»”. Funkcjonariuszki kazały jej „się rozebrać, robić przysiady i kaszleć”. W tym momencie kobieta krwawiła i zmuszenie do zdjęcia bielizny było dla niej szczególnie poniżające i upokarzające. Mimo to funkcjonariuszki zażądały od niej zdjęcia również majtek, miały również nie poinformować pacjentki o przyczynie kontroli osobistej. Policjantki miały stwierdzić ponadto, że „jak nie odda telefonu, to wezmą go”⁸. Choć wcześniej pani Joanna nie chciała wydać telefonu, by móc w szpitalu utrzymywać kontakt z bliskimi czy żeby poinformować pracodawcę w razie swojej nieobecności, gdy kazano jej się rozebrać była przerażona, poddała się i oddała telefon.

W publikacji wskazano, że w sprawie pani Joanny prowadzone jest postępowanie karne dotyczące udzielenia pomocy w przerwaniu ciąży oraz namawiania do samobójstwa. Autorka reportażu odnotowała jednak, że kobieta podkreślała wielokrotnie w trakcie interwencji, że aborcja była jej samodzielną decyzją, sama zamówiła, odebrała i zażyła tabletki. Zwróciła na to uwagę również pełnomocniczka kobiety, adw. Kamila Ferenc, która podkreśliła, że „w sprawie nie było udziału osób trzecich”⁹. Sąd Rejonowy dla Krakowa-Krowodrzy, oceniając zatrzymanie telefonu pani Joanny przez funkcjonariuszy, uznał je za niezgodne z prawem i nakazał zwrot telefonu. W uzasadnieniu podkreślił, że choć rozpoznając zażalenie mógł zapoznać się z opisem zdarzenia wynikającym jedynie z notatek, to już z nich samych wynikała nieobiektywna ocena sytuacji przez policjantów. Sąd odnotował, że „Joanna (...) nie była podejrzaną (ani nawet nie było widoków na stawianie jej zarzutów)”. Negatywnie ocenił również działania Policji, podkreślając, że „pożądana byłaby na przyszłość ich większa wstrzeźliwość przy dokonywaniu w warunkach szpitalnych czynności wobec osoby, której nie można postawić zarzutu”¹⁰.

Redakcja Faktów otrzymała oświadczenie krakowskiej Policji w sprawie, w którym wskazano, że patrol wezwał lekarz psychiatra mówiąc, że pacjentka „dokonała aborcji” i „chce sobie odebrać życie”. Do jej miejsca zamieszkania miało być wówczas skierowane pogotowie oraz Policja. Wskazano, że kobieta poinformowała, że zamówiła tabletki przez internet, ale odmówiła ujawnienia szczegółów transakcji. Konieczność

⁸ *Sprawa pani Joanny. Reporterka „Faktów” TVN: słowo „przestępstwo” pojawiało się po raz, czuła się zastraszana*, Fakty TVN 19.07.2023 r., <https://tvn24.pl/polska/policyjna-interwencja-w-szpitalu-wobec-pani-joanny-ktora-zazyła-tabletke-poronna-reporterka-faktow-tvn-renata-kijowska-czuła-sie-zastraszana-słowo-przestępstwo-pojawiało-sie-raz-po-raz-7245669> [dostęp: 19.07.2023 r.].

⁹ P. Michalski, *Nowe fakty ws. bulwersującej interwencji w szpitalu. Zadośćuczynienie i wniosek ws. lekarki, która wezwała policję do pani Joanny*, WP 19.07.2023 r., <https://wiadomosci.wp.pl/nowe-fakty-ws-bulwersujacej-interwencji-w-szpitalu-zadoscuczynienie-i-wniosek-ws-lekarki-ktora-wezwala-policje-do-pani-joanny-6921241639328256a> [dostęp: 19.07.2023 r.].

¹⁰ Postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Krowodrzy w Krakowie z dnia 12.06.2023 r., II Kp 589/23/K za: <https://oko.press/czulam-jakby-policjanci-mnie-gwalcili-pani-joanna> [dostęp: 21.07.2023 r.].

zabezpieczenia urzędzeń uzasadniono w oświadczeniu podejrzeniem popełnienia przestępstwa udzielenia pomocy w przerwaniu ciąży „poprzez środki pochodzące z nielegalnego źródła”. Podkreślono, że „[c]zynności należało przeprowadzić niezwłocznie, kobieta jednak nie chciała współpracować i nie chciała wydać dobrowolnie przedmiotów, o które prosili policjanci”. Odnosząc się do przebiegu interwencji, wskazano, że „[p]olicjanci starali się przeprowadzić te czynności w sposób niezakłócający pracy lekarzy, jednak z niewiadomych przyczyn spotkali się z dużymi utrudnieniami ze strony personelu”. Odnotowano, że w szpitalu im. Narutowicza obecny był również żeński patrol Policji „aby nie naruszyć godności i intymności kobiety przy kontroli osobistej”. Przyczyny kontroli osobistej nie podano.

W sprawie stanowisko zajęła również Komenda Główna Policji, która konieczność zabezpieczenia nośników uzasadniła art. 124 Prawa farmaceutycznego, stanowiącym o wprowadzaniu do obrotu produktów leczniczych bez zezwolenia¹¹. Jednocześnie jednak, jak zaznacza Federacja na rzecz kobiet i planowania rodziny FEDERA, choć postępowanie w sprawie toczy się od trzech miesięcy, nie przedstawiono jeszcze nikomu zarzutów. W jej ocenie nie było również konieczne niezwłoczne podejmowanie czynności, bowiem „[p]ani Joanna nie złamała prawa”¹². W sprawie głos zabrała także Naczelna Izba Lekarska, która podkreśliła w oświadczeniu, że „to, co spotkało pacjentkę, stanowi naruszenie praw pacjenta”¹³.

III. STAN PRAWNY

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. Szczególnym przedmiotem zainteresowania Fundacji jest zakaz tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, jak również prawo do poszanowania życia prywatnego. Mając na uwadze opisywane we wcześniejszej części doniesienia medialne, pragniemy poczynić kilka uwag na kanwie niniejszej sprawy oraz standardów wynikających z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka¹⁴ oraz innych międzynarodowych instrumentów ochrony praw człowieka.

Z perspektywy traktowania pacjentki w trakcie interwencji szczególnie istotne znaczenie ma art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, stanowiący o zakazie tortur,

¹¹ Stanowisko w sprawie reportażu TVN24 dotyczącego zdarzenia w krakowskim szpitalu, KGP 19.07.2023 r., <https://policja.pl/pol/aktualnosci/233804.Stanowisko-w-sprawie-reportazu-TVN24-dotyczacym-zdarzenia-w-krakowskim-szpitalu.html> [dostęp: 19.07.2023 r.].

¹² M. Bojanowska, FEDERA o „skandalicznym stanowisku policji”. „Nie było żadnych przesłanek, pani Joanna nie złamała prawa”, Gazeta.pl 19.07.2023 r., <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7.114883.29988093.federa-o-skandalicznym-stanowisku-policji.html> [dostęp: 19.07.2023 r.].

¹³ Naczelna Izba Lekarska, Twitter 19.07.2023 r., <https://twitter.com/NaczelnaI/status/1681607216334348288> [dostęp: 19.07.2023 r.].

¹⁴ Dalej: EKPC, Konwencja.

niehumanego lub poniżającego traktowania. Przepis ten, jak podkreśla M.A. Nowicki, „zawiera jedną z najbardziej podstawowych wartości demokratycznych społeczeństw”. Przepis ten ma charakter absolutny i nie dopuszcza żadnych wyjątków – nie istnieją okoliczności, które usprawiedliwiłyby uciekanie się do środków wypełniających znamiona tortur, niehumanego lub poniżającego traktowania albo karania¹⁵. Z tych względów wymaga on szczególnie rygorystycznego egzekwowania od państwa.

Za *poniżające* Europejski Trybunał Praw Człowieka uznawał w przeszłości takie traktowanie, które zdolne jest wzbudzić poczucie strachu, udręki i niższości, poniżenia i upokorzenia oraz ewentualnego złamania fizycznego lub moralnego oporu, skłonienia ofiary do działania wbrew woli lub sumieniu¹⁶. Jednocześnie Trybunał podkreślał, że może wystarczyć, że ofiara jest upokorzona w swoich własnych oczach, nawet jeśli nie w oczach innych, by dane traktowanie uznane zostało za poniżające¹⁷. Tym samym każde traktowanie jednostki przez funkcjonariuszy państwowych, które umniejsza godność ludzką, stanowi naruszenie art. 3 EKPC¹⁸.

Obowiązywanie zakazu tortur, niehumanego lub poniżającego traktowania jest przy tym niezależne od postępowania osoby nim dotkniętej – użycie siły przez państwo dopuszczalne jest jedynie w zakresie ściśle koniecznym, a wszelkie wykroczenie poza ten zakres stanowi, co podkreśla L. Garlicki, naruszenie art. 3 Konwencji¹⁹. Europejski Trybunał Praw Człowieka²⁰ zwraca uwagę w tym zakresie, że „w społeczeństwie demokratycznym niewłaściwe traktowanie nie jest nigdy właściwą odpowiedzią na problemy władz publicznych”²¹. Nie ma też decydującego znaczenia, czy władze wiedziały o przypadkach maltretowania, bo odpowiedzialność państwa za działania jego funkcjonariuszy przybiera w znacznym stopniu charakter obiektywny²².

¹⁵ Zob. M.A. Nowicki, *Wokół Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, LEX 2017, komentarz do art. 3 EKPC; zob. również wyrok ETPC z dnia 15.11.1996 r. w sprawie *Chahal przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 22414/93, § 96.

¹⁶ Wyrok ETPC z dnia 1.06.2010 r. w sprawie *Gäfgen przeciwko Niemcom*, skarga nr 22978/05, § 89.

¹⁷ Wyrok ETPC z dnia 28.09.2015 r. w sprawie *Bouyid przeciwko Belgii*, skarga nr 23380/09, § 87; wyrok ETPC z dnia 21.01.2011 r. w sprawie *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, skarga nr 30696/09, § 220; wyrok ETPC z dnia 25.04.1978 r. w sprawie *Tyrer przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 58567/72, § 32.

¹⁸ Wyrok ETPC z dnia 27.04.2017 r. w sprawie *Zheredev przeciwko Ukrainie*, skarga nr 34015/07, § 86.

¹⁹ Zob. L. Garlicki [w:] *Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Komentarz*, Legalis 2010, komentarz do art. 3 EKPC; wyrok w sprawie *Chahal...*, § 80; wyrok ETPC z dnia 18.01.1978 r. w sprawie *Irlandia przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 5310/71, § 163.

²⁰ Dalej: *ETPC, Trybunał*.

²¹ Wyrok ETPC z dnia 28.09.2015 r. w sprawie *Bouyid przeciwko Belgii*, skarga nr 23380/09, § 108.

²² Wyrok ETPC w sprawie *Irlandia...*, § 159.

Oceniając, czy dane działanie realizuje znamiona określone w art. 3 EKPC, należy mieć na uwadze, że nie jest konieczne występowanie elementu premedytacji, ani też zorientowanie brutalności na – przykładowo – wymuszenie zeznań czy „ukaranie” ofiary. Jeżeli jednak element taki występuje, stanowi dodatkowy argument na rzecz stwierdzenia naruszenia art. 3 Konwencji²³. Trybunał stoi na stanowisku, że każdy przejaw zastosowania siły fizycznej musi zostać usprawiedliwiony przez państwo²⁴. Usprawiedliwienie to musi opierać się na ocenie proporcjonalności. Mając powyższe na uwadze stwierdzić trzeba, że żaden element brutalności nie może znajdować uzasadnienia w ogólnych obyczajach postępowania funkcjonariuszy. Trybunał podkreśla przy tym, że „w przypadku osoby pozbawionej wolności, lub, bardziej ogólnie, mającej do czynienia z funkcjonariuszami organów ścigania, jakiegokolwiek odwołanie się do siły fizycznej, które nie jest niezbędne, stanowi ingerencję w poszanowanie jej godności i co do zasady stanowi naruszenie art. 3 Konwencji”²⁵.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie podkreślić, że, zgodnie ze standardami Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, władze krajowe nie tylko mają obowiązek powstrzymać się od stosowania tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, ale i odpowiednio zareagować na doniesienia o takim naruszeniu – każde pojawienie się zarzutu maltretowania zobowiązuje władze krajowe do przeprowadzenia śledztwa mającego na celu ustalenie faktów i ukaranie ewentualnych sprawców²⁶. Co więcej, nawet w razie braku skargi lub zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa władze publiczne zobowiązane są do podjęcia śledztwa, „jeśli istnieją inne wystarczająco wyraźne przesłanki, że mogło dojść do tortur lub niewłaściwego traktowania”²⁷. Śledztwo takie, jak wynika z ugruntowanego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, powinno mieć charakter efektywny i doprowadzić do zidentyfikowania i ukarania osób odpowiedzialnych, bowiem „[w] przeciwnym wypadku ogólny, określony w prawie zakaz stosowania tortur, oraz nieludzkiego i poniżającego traktowania i karania, byłby, pomimo swojego fundamentalnego znaczenia, nieskuteczny w praktyce i mógłby prowadzić w niektórych przypadkach do nadużywania swych uprawnień przez organy państwowe”²⁸.

²³ Wyrok ETPC z dnia 28.11.2000 r. w sprawie *Rehbock przeciwko Słowenii*, skarga nr 29462/95, § 75-78; wyrok ETPC z dnia 10.03.2009 r. w sprawie *Turan Cakir przeciwko Belgii*, skarga nr 44256/06, § 60-61; wyrok ETPC z dnia 12.04.2007 r. w sprawie *Dzwonkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 46702/99, § 55; wyrok ETPC z dnia 13.01.2009 w sprawie *Lewandowski i Lewandowska przeciwko Polsce*, skarga nr 15562/02, § 65.

²⁴ Wyrok ETPC z dnia 4.12.1995 r. w sprawie *Ribitsch przeciwko Austrii*, skarga nr 18896/91, § 38.

²⁵ Wyrok ETPC *Bouyid...*, § 88.

²⁶ Wyrok ETPC z dnia 18.12.1996 r. w sprawie *Aksoy przeciwko Turcji*, skarga nr 21987/93, § 98.

²⁷ Wyrok ETPC z dnia 3.05.2007 r. w sprawie *Members of the Gldani Congregation of Jehovah's Witnesses i inni przeciwko Gruzji*, skarga nr 71156/01, § 97, tłumaczenie własne.

²⁸ Wyrok ETPC z dnia 12.04.2007 r. w sprawie *Dzwonkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 46702/99, § 61.

W przypadku, gdy ingerencja nie osiąga stopnia dolegliwości wymaganego dla zastosowania art. 3 EKPC, niezależnie od tego może ona stanowić naruszenie art. 8 Konwencji²⁹. Zgodnie z tym przepisem każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji. Ingerencja w wykonywanie tego prawa jest możliwa wyłącznie w przypadkach przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie, w celu realizacji jednej z wymienionych przesłanek. Interpretacja tych przepisów, jak podkreśla Trybunał, nie może jednak prowadzić do nadania gwarantowanemu prawu charakteru iluzorycznego czy wyłącznie teoretycznego – muszą mieć one bowiem charakter praktyczny i skuteczny³⁰. Tym samym każda ingerencja w korzystanie z tego prawa, w świetle art. 8 ust. 2 Konwencji, musi być zgodna z prawem, odpowiednio uzasadniona i proporcjonalna³¹. Wymóg zgodności z prawem każdej ingerencji w prawo do życia prywatnego i rodzinnego, co istotne, nie ogranicza się do istnienia *jakiegokolwiek* podstawy prawnej – musi być ona należytej jakości: odpowiednio dostępna, sformułowana precyzyjnie, umożliwiająca przewidzenie skutków jej zastosowania³², jak również musi być zgodna z zasadą praworządności³³. Jeśli prawo dopuszcza w danym wypadku pewien zakres dyskrecjonalnej władzy organu, powinien być on dostatecznie jasno określony i zapewniać wystarczające zabezpieczenia przed jego nadużywaniem³⁴. Ponadto, zgodnie z art. 8 ust. 2 EKPC, ograniczenie uzasadnione musi być dążeniem do realizacji jednej z wymienionych w tym przepisie przesłanek, do których zaliczone zostały *bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne, dobrobyt gospodarczy kraju, ochrona porządku i zapobieganie przestępstwom, ochrona zdrowia i moralności oraz ochrona praw i wolności innych osób*. Trybunał podkreślił również, że na państwie ciąży obowiązek „wykazania istnienia pilnej potrzeby społecznej leżącej u podstaw ingerencji”³⁵. Nie jest wystarczające w ocenie Trybunału abstrakcyjne odwołanie się do

²⁹ Wyrok ETPC z dnia 6.02.2001 r. w sprawie *Bensaid przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 44599/98, § 45; wyrok ETPC z dnia 25.03.1993 r. w sprawie *Costello-Roberts przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 13134/87, §§ 34-36; wyrok ETPC z dnia 26.09.2006 r. w sprawie *Wainwright przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 12350/04, § 43.

³⁰ M.A. Nowicki, *Komentarz...*, s. 787.

³¹ Wyrok ETPC z dnia 30.06.2015 r. w sprawie *Khoroshenko przeciwko Rosji*, skarga nr 41418/04, § 117; wyrok ETPC z dnia 4.12.2007 r. w sprawie *Dickson przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 44362/04, § 68.

³² Wyrok ETPC z dnia 8.04.2021 r. w sprawie *Vavříčka i inni przeciwko Republice Czeskiej*, skargi nr 47621/13, 47621/13, 3867/14, 73094/14, 19298/15, 19306/15 i 43883/15, § 266.

³³ Wyrok ETPC z dnia 25.04.2021 r. w sprawie *Big Brother Watch i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skargi nr 58170/13, 62322/14 i 24960/15, § 332.

³⁴ Wyrok ETPC z dnia 18.10.2016 r. w sprawie *Vukota-Bojić przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 61838/10, § 77.

³⁵ Wyrok ETPC z dnia 17.07.2007 r. w sprawie *Kučera przeciwko Słowacji*, skarga nr 48666/99, § 127, tłumaczenie własne.

jednej z przesłanek (w tym np. do zapobiegania przestępstwom) – przedsięwzięte środki muszą być również proporcjonalne do zamierzonego celu³⁶.

W kontekście przedmiotowej sprawy podkreślenia wymaga, że sposób prowadzenia kontroli osobistych niejednokrotnie był przedmiotem oceny Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, jak również innych międzynarodowych organów ochrony praw człowieka. Trybunał stoi na stanowisku, że kontrole osobiste (*strip search*), choć nie są zakazane na gruncie Konwencji, wymagane jest, by były one „przeprowadzone w odpowiedni sposób, z poszanowaniem godności ludzkiej i w uzasadnionym celu”³⁷. Za sprzeczną z Konwencją i naruszającą art. 3 Konwencji Trybunał uznał przykładowo kontrolę osobistą w trakcie której funkcjonariusze werbalnie poniżali i wyśmiewali osobę poddawaną kontroli, wywołując u niej poczucie upokorzenia i niższości³⁸. Podkreślał również, że kontrola osobista stanowi „wysoce inwazyjny i potencjalnie upokarzający środek”, który wymaga wiarygodnego uzasadnienia – jego brak uznawany był przez ETPC za naruszenie art. 8 EKPC³⁹. Tematyka kontroli osobistych była również oceniana przez Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom⁴⁰, który podkreślał, że rutynowe przeprowadzanie kontroli osobistych może stanowić poniżające traktowanie. Wskazał również, że tego typu działania powinny być podejmowane wyłącznie wówczas, gdy pojawią się ku temu realne podstawy, w odpowiednich warunkach. Muszą być również prowadzone w sposób respektujący godność osobistą osób poddawanych kontroli i ograniczając do minimum ich poczucie zawstydzenia i upokorzenia⁴¹. Kontrole osobiste, w ocenie CPT, nie powinny również zakładać obowiązku zdejmowania całości odzieży jednocześnie – osoba taka powinna mieć możliwość zostać w przynajmniej części odzieży poniżej bądź powyżej pasa⁴². Podkreślał to również Krajowy Mechanizm

³⁶ Wyrok ETPC z dnia 25.02.1997 r. w sprawie *Z. przeciwko Finlandii*, skarga nr 22009/93, § 94.

³⁷ Wyrok ETPC z dnia 22.10.2020 r. w sprawie *Roth przeciwko Niemcom*, skargi nr 6780/18 i 30776/18, § 65, tłumaczenie własne.

³⁸ Wyrok ETPC z dnia 15.11.2001 r. w sprawie *Iwańczuk przeciwko Polsce*, skarga nr 25196/94, § 59. Naruszenie przez Polskę art. 3 EKPC w związku z przeprowadzaniem kontroli osobistych stwierdził również Trybunał w wyroku z dnia 3.11.2015 r. w sprawie *Chyła przeciwko Polsce*, skarga nr 9384/08, z dnia 12.01.2016 r. w sprawie *Prus przeciwko Polsce*, skarga nr 5136/11, z dnia 16.02.2016 r. w sprawie *Paluch przeciwko Polsce*, skarga nr 57292/12, §§ 45-48 i innych.

³⁹ Wyrok ETPC z dnia 1.06.2017 r. w sprawie *Dejneki przeciwko Polsce*, skarga nr 9635/13, § 75. Zob. również wyrok ETPC z dnia 15.09.2015 r. w sprawie *Milka przeciwko Polsce*, skarga nr 14322/12, § 49.

⁴⁰ Dalej: *CPT*.

⁴¹ Raport CPT z dnia 30.07.2010 r. z wizytacji w Polsce w 2009 r., CPT/Inf (2011)20, § 94; raport CPT z dnia 13.12.2022 r. z wizytacji na Łotwie w 2022 r., CPT/Inf (2023)16, § 58; raport CPT z dnia 9.04.2019 r. z wizytacji w Republice Czeskiej w 2018 r., CPT/Inf (2019)23, § 31.

⁴² Raport CPT z dnia 23.03.2023 r. z wizytacji w Belgii w 2022 r., CPT/Inf (2023)20, § 50; raport CPT z dnia 24.11.2022 r. z wizytacji w Holandii w 2022 r., CPT/Inf (2023)12, § 46; raport CPT z dnia 24.08.2021 r. z wizytacji w Niemczech w 2020 r., CPT/Inf (2022)18,

Prewencji Tortur, który stwierdzał, że w praktyce Policja przeprowadza kontrole osobiste w sposób rutynowy, jednoetapowy, nie informując o możliwości żądania sporządzenia protokołu oraz wniesienia zażalenia na sposób jej przeprowadzenia⁴³.

Co istotne, obowiązki związane z poszanowaniem praw osoby poddawanej kontroli osobistej nakłada również ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, której art. 15d przewiduje, że policjant ma obowiązek prowadzenia kontroli osobistej w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste osoby kontrolowanej oraz w zakresie niezbędnym w danych okolicznościach do zrealizowania celu dokonywanej kontroli. W trakcie kontroli, w świetle art. 15d ust. 2, osoba kontrolowana powinna być częściowo ubrana. Zgodnie z art. 15d ust. 1 pkt 5 sprawdzenie miejsc intymnych możliwe jest wyłącznie w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Dodatkowe wymogi przewidziano również w art. 15d ust. 4, zgodnie z którym przed przystąpieniem do kontroli policjant zobowiązany jest podać swój stopień, imię i nazwisko, podstawę prawną i przyczynę poddania kontroli osobistej.

Odnosząc się do obecności funkcjonariuszy w trakcie udzielania świadczeń medycznych i konsultacji medycznych, CPT zwracał uwagę polskim władzom na konieczność zapewnienia, by „wszelkie badania medyczne prowadzone były poza zasięgiem słuchu i – o ile lekarz nie zażąda inaczej w konkretnej sprawie – wzroku funkcjonariuszy Policji”. Odnotowawszy ⁴⁴, że „poufność konsultacji medycznych i odpowiedniej dokumentacji medycznej nie zawsze jest respektowana w praktyce”, CPT polecił władzom zapewnić, by „informacje odnoszące się do stanu zdrowia osób pozbawionych wolności były przechowywane w taki sposób, by zapewnić poszanowanie tajemnicy lekarskiej”. Funkcjonariuszom Policji przekazywane powinny być natomiast wyłącznie informacje medyczne, o których muszą wiedzieć, by zapobiec poważnemu zagrożeniu dla zdrowia osoby pozbawionej wolności i innych osób⁴⁵. Jest to również istotne z perspektywy praw gwarantowanych w ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Zgodnie z art. 20 ust. 1 tej ustawy pacjent ma prawo do poszanowania intymności i godności, w szczególności w czasie udzielania mu świadczeń zdrowotnych. Poszanowanie intymności i godności osobistej pacjenta jest również obowiązkiem lekarza⁴⁶.

§ 30; raport CPT z dnia 6.04.2021 r. z wizytacji w Kosowie w 2002 r., CPT/Inf (2021)23, § 38.

⁴³ A. Osińska [w:] H. Machińska, M. Kusy, P. Kazimirski (red.), *Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2021 r.*, s. 70-71.

⁴⁴ W kontekście badania osób zatrzymanych przez Policję. Wytyczne te można jednak również *mutatis mutandis* odnosić to badań w trakcie policyjnej interwencji.

⁴⁵ Raport CPT z dnia 25.07.2018 r. z wizytacji w Polsce w 2017 r., CPT/Inf (2018)40, § 27, tłumaczenie własne.

⁴⁶ Art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i dentysty.

Nie można przy tym tracić z pola widzenia, że pacjentka, której prawa mogły zostać naruszone w trakcie interwencji opisywanej w części II niniejszego pisma, miała aborcję – czego funkcjonariusze Policji byli świadomi. Podkreślić należy, że przerwanie własnej ciąży przez osobę ciężarną, nawet w przypadkach innych niż wymienione w art. 4a ust. 1 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, nie stanowi przestępstwa⁴⁷. Co więcej, jak podkreślają A. Kosiorek, S. Mana-Walasek i K. Szwed, „możliwość decydowania o kontynuacji lub przerwaniu ciąży wynika również z samej istoty autonomii osoby w ciąży, niezależnie od tego, czy ta ciąża zagraża życiu lub zdrowiu tej osoby”⁴⁸. Komitet ONZ ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet⁴⁹ podkreślał, że kryminalizacja aborcji, odmowa dostępu lub daleko idące opóźnienie w dostępie do bezpiecznej aborcji i opieki medycznej po aborcji stanowią naruszenie praw kobiet w zakresie zdrowia reprodukcyjnego i jako takie stanowią przemoc ze względu na płęć, która w konkretnych okolicznościach stanowić może nawet tortury, nieludzkie lub poniżające traktowanie⁵⁰. Podobnie wskazywał Komitet Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych⁵¹, który podkreślał, że prawo do ochrony zdrowia reprodukcyjnego „jest nierozdzielnie związane z innymi prawami człowieka. Jest ono powiązane z prawami obywatelskimi i politycznymi, stanowiącymi podbudowę dla fizycznej i psychicznej integralności jednostki i jej autonomii, w tym prawa do życia, wolności i bezpieczeństwa człowieka, wolności od tortur i innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania, prywatności i poszanowania życia rodzinnego, niedyskryminacji równości”⁵². Światowa Organizacja Zdrowia⁵³ także podkreślała, że aborcja powinna być w pełni zdekryminalizowana, a wszelkie prawne i praktyczne bariery w dostępie do terminowej i jakościowej aborcji powinny być zniesione⁵⁴. W ocenie WHO aborcja powinna być dostępna na żądanie osoby w ciąży, bez ograniczeń wynikających z przesłanek, a zanim zostanie ona wprowadzona, istniejące przesłanki powinny być interpretowane w sposób zgodny z prawami człowieka⁵⁵.

Mimo to problemy z dostępnością aborcji w ramach systemu ochrony zdrowia są szeroko odnotowywane. Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdzał w przeszłości naruszenia związane z brakiem procedur odnoszących się do dostępności aborcji, mimo

⁴⁷ Zob. np. A. Kosiorek, S. Mana-Walasek, K. Szwed, *Aborcja w Polsce. Wybrane aspekty prawne*, Warszawa 2023, s. 87.

⁴⁸ Tamże, s. 50.

⁴⁹ Dalej: CEDAW.

⁵⁰ CEDAW, *General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19*, 26.07.2017 r., CEDAW/C/GC/35, § 18.

⁵¹ Dalej: CESCR.

⁵² CESCR, *General comment No. 22 (2016) on the right to sexual and reproductive health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)*, 2.05.2016 r., E/C.12/GC/22, § 10.

⁵³ Dalej: WHO.

⁵⁴ WHO, *Abortion care guideline*, Genewa 2022 r., s. 21.

⁵⁵ Tamże, s. 26.

zaistnienia przesłanek do zabiegu⁵⁶ czy niezapewnieniem pacjentkom wyczerpujących informacji i dostępu do badań oraz brakiem dostępu do dopuszczalnej prawnie aborcji⁵⁷. Pomimo upływu lat od stwierdzenia naruszeń, orzeczenia te pozostają w dalszym ciągu niewykonane⁵⁸, a Komitet Ministrów Rady Europy w rezolucji tymczasowej wezwał władze do zapewnienia skutecznego dostępu do legalnej aborcji i badań prenatalnych⁵⁹. Zakomunikowanych i oczekujących na rozpoznanie przez Trybunał pozostaje przy tym szereg skarg odnoszących się do niedostępności aborcji po dniu 22 października 2020 r.⁶⁰

Praktyczna niedostępność aborcji w Polsce była odnotowywana również odnotowywana przez inne międzynarodowe organy ochrony praw człowieka. Komitet Przeciwko Torturom⁶¹ wyraził zaniepokojenie i zalecił władzom krajowym rozważenie dekryminalizacji aborcji i zapewnienie, by ani pacjentki, ani lekarze nie musieli obawiać się odpowiedzialności karnej za zapewnienie opieki aborcyjnej⁶². Również CEDAW wyrażał zaniepokojenie restrykcyjną interpretacją prawa aborcyjnego i nadużywania klauzuli sumienia przez lekarzy⁶³, zalecając jednocześnie rozluźnienie wymogów dla legalnej aborcji na gruncie ustawy⁶⁴. Podobnie Komitet Praw Człowieka⁶⁵ odnotował znaczące przeszkody uniemożliwiające lub znacząco utrudniające zapewnienie dostępnej, bezpiecznej i legalnej aborcji⁶⁶.

IV. PODSUMOWANIE

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie podkreślić, że w toku wykonywania czynności służbowych funkcjonariusze Policji obowiązani są respektować godność ludzką oraz przestrzegać i chronić prawa człowieka. W trakcie interwencji podejmowanej wobec pani Joanny, jak wynika z doniesień medialnych, dojsć mogło do

⁵⁶ Wyrok ETPC z dnia 20.03.2007 r. w sprawie *Tysięd przeciwko Polsce*, skarga nr 5410/03; wyrok ETPC z dnia 30.10.2012 r. w sprawie *P. i S. przeciwko Polsce*, skarga nr 57375/08.

⁵⁷ Wyrok ETPC z dnia 26.05.2011 r. w sprawie *R.R. przeciwko Polsce*, skarga nr 27617/04.

⁵⁸ Decyzja Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 7.07.2023 r. w sprawie wykonania orzeczeń *Tysięd przeciwko Polsce*, *R.R. przeciwko Polsce*, *P. i S. przeciwko Polsce*, podjęta na 1468. posiedzeniu, CM/Del/Dec(2023)1468/H46-19.

⁵⁹ Rezolucja tymczasowa Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 11.03.2021 r. w sprawie wykonania orzeczeń ETPC *Tysięd*, *R.R.* oraz *P. i S. przeciwko Polsce*, CM/ResDH(2021)44.

⁶⁰ Komunikacja ETPC z dnia 1.07.2021 r. w sprawie *A.L.-B. przeciwko Polsce* i trzech innych, skarga nr 3801/21. Choć decyzją z dnia 16.05.2023 r. w sprawie *A.M. przeciwko Polsce i 7 innych*, skarga nr 4188/21, Trybunał stwierdził niedopuszczalność ośmiu spraw dotyczących niedostępności aborcji, ale niedopuszczalność nie wynikała z braku naruszenia, a ze względów proceduralnych. Jak wskazuje ETPC w komunikacie medialnym, do początku lipca 2021 r. do Trybunału wpłynęło ponad 1000 skarg w tym zakresie – za: Komunikat prasowy z dnia 8.07.2021 r., ECHR 217 (2021).

⁶¹ Dalej: *CAT*.

⁶² Wnioski końcowe *CAT* z siódmego okresowego raportu z Polski, 29.08.2019 r., *CAT/C/POL/CO/7*, § 34 (e).

⁶³ Wnioski końcowe CEDAW z połączonego siódmego i ósmego okresowego raportu z Polski, 14.11.2014 r., *CEDAW/C/POL/CO/7-8*, § 36.

⁶⁴ Tamże, § 37 (a).

⁶⁵ Dalej: *HRC*.

⁶⁶ Wnioski końcowe *HRC* z siódmego okresowego raportu z Polski, 23.11.2016 r., *CCPR/C/POL/CO/7*, § 23.

naruszenia tego obowiązku. Choć pani Joanna nie popełniła przestępstwa i nie można jej było postawić zarzutu, podjęte wobec niej działania – w tym odebranie telefonu komórkowego i laptopa, obecność funkcjonariuszy Policji w trakcie udzielania świadczeń medycznych i ich utrudnianie, czy też prowadzenie niezgodnej ze standardami praw człowieka kontroli osobistej bez wyraźnej podstawy – zdają się być ukierunkowane na poniżenie kobiety i wywołanie efektu mrożącego w odniesieniu do aborcji.

Poniżające traktowanie osób, wobec których podejmowana jest interwencja Policji jest zjawiskiem, które nie powinno mieć miejsca w demokratycznym państwie, niezależnie od prawnej i pozaprawnej oceny sytuacji przez funkcjonariuszy. Mając to na uwadze, zwracamy się do Pana Komendanta o odniesienie się do opisywanej sprawy oraz udzielenie informacji w zakresie podstaw prawnych i faktycznych podejmowanej interwencji. Prosimy również o wskazanie, czy wobec funkcjonariuszy Policji biorących w niej udział prowadzone były lub są obecnie czynności wyjaśniające i postępowania dyscyplinarne w związku z jej przebiegiem.

Mamy nadzieję, że uwagi przedstawione w niniejszym piśmie okażą się przydatne przy rozpatrywaniu przedmiotowej sprawy.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Łopuzany sprawy 1700000000

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
KOORDYNATOR PROGRAMU
INTERWENCJI PRAWNEJ

[Signature]
Piotr Kabaszewski

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
WICEPREZES ZARZĄDU

[Signature]
Piotr Kładoczny

